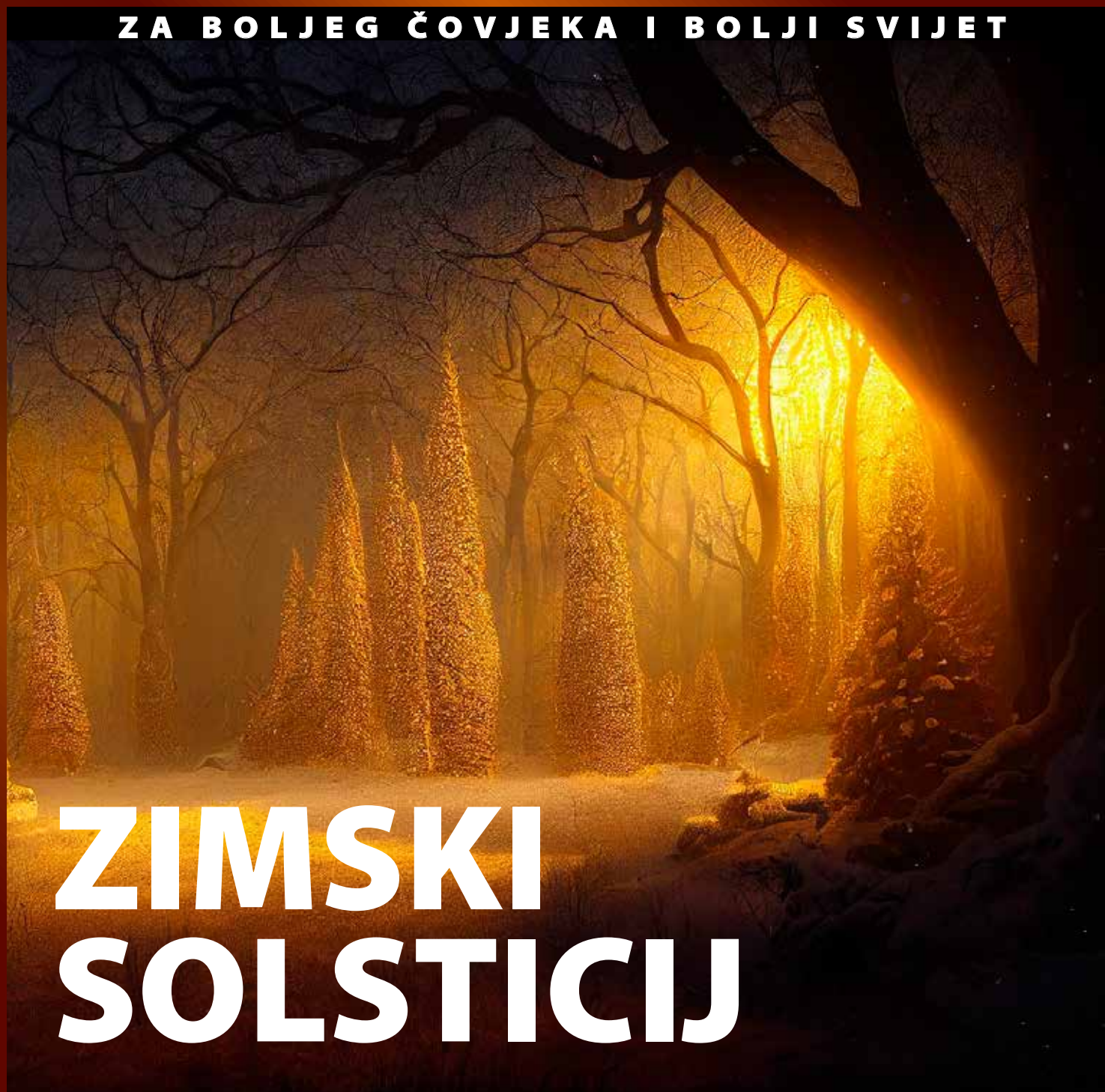

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

ZIMSKI SOLSTICIJ

**ČAROLIJA
DIJELJENJA**

**Tajanstvena
umjetnost pobjede**

**SUVREMENO
INFORMIRANJE**

**Tutankhamonova
grobnica**

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

12 | 2022. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 SUVREMENO INFORMIRANJE

Andrija Jončić

5 ČAROLIJA DIJELJENJA

Delia Steinberg Guzman

6 ZIMSKI SOLSTICIJ

Ivančica Krivdić

10 TAJANSTVENA UMJETNOST POBJEDE

Jorge Angel Livraga

14 TUTANKHAMONOVA GROBNICA Stogodišnjica otkrića

Atila Barta

16 DOLINA KRALJEVA I KRALJICA I. dio

Marta Mihičić, Dragan Savović, David Brajić

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić,
Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Branka Žaja

Tehničko uredništvo:
Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

5

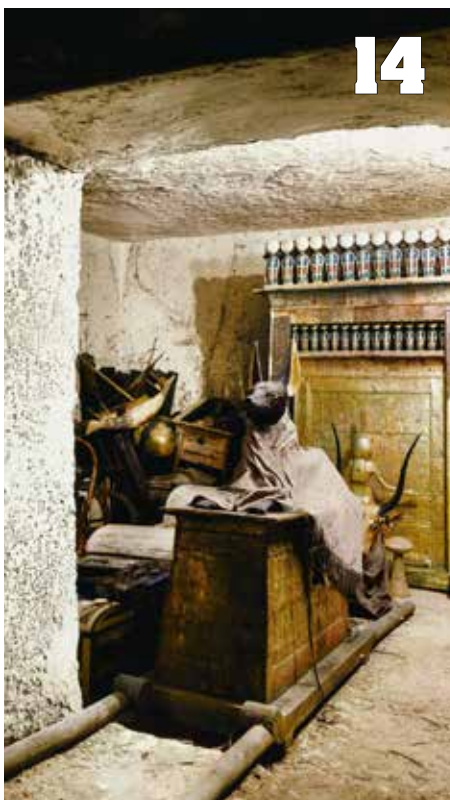
6

10

14

16

Kako se primičemo kraju godine i tradicionalnim blagdanima, užurbani hod svakodnevnice kao da poprima neki novi ritam prepun iščekivanja. I premda nastavljamo s uobičajenim pripremama, nešto iskonsko u nama zna da počinje posebno vrijeme koje nas potiče na puno dublje, nevidljive pripreme. Dok se dan neumoljivo skraćuje i hladnoća stišće dah, potreba da stvorimo mali kutak svjetla, mira i topline sve snažnije prožima čitavo naše biće. Prepušteni ovoj čaroliji prirode, čeznemo podijeliti je s drugim ljudima, čeznemo biti bliže sebi i zakoračiti u neke veće, nedovršene priče...

Što je to što nas tada iznutra pokreće? Mogli bismo reći – nada. Jer nada je ta čije se sjajne zrake uvijek probijaju kroz najdublju tamu. Istinsko srce svake nade je dobra volja koja širi svoja krila u nova obzorja i sije moćne sjemenke pobjede, sjemenke sposobnosti nadvladavanja vlastitih ograničenja i oslobađanja od tereta zabluda. Njezinom čudesnom snagom budimo nutarnje iskre svjetla pridružujući ih svjetlosti koja se iznova rađa u najdužoj noći godine...

Uredništvo

SUVREMENO INFORMIRANJE

Andrija Jončić

Nevjerojatan je tehnički napredak u pristupu informacijama. Klikom miša na računalu, pritiskom na tipku daljinskog upravljača ili mobilnog telefona trenutno su nam dostupni nebrojeni podaci.

Na prvi pogled izgleda da smo time napokon ostvarili san o brzom i jednostavnom informiranju, no u praksi nije baš tako. Korištenjem suvremenih informatičkih uređaja, kojima se služimo kao neophodnim novim oblikom pismenosti, stvorene su umjetne potrebe i dodatna ograničenja, koji iziskuju znatno trošenje vremena i novca. Zbog velikog broja različitih podataka o svemu i svačemu i zbog nedostatka kriterija upitna je i sama vjerodostojnost mnogih podataka. Informacije kojima se služimo većinom su površne, a kako od šume obično ne vidimo stablo, i one dobre gube se u gomili informacijskog otpada.

Hiperprodukcija raznoraznih podataka stvorila je oblik globalnog informacijskog zagađenja koje duboko prodire u ljudsko biće, a zahvaća sve aspekte i slojeve društva. Najviše ga prenose masovni mediji komunikacije kroz neposredne i posredne oblike propagande, čiji nas krakovi stalno dotiču i plijene našu pažnju, bilo da nas mame ili nas plaše. Sustavnim informativnim tretmanima oblikuju se različite paradigme i željeni oblici mišljenja kojima se održava iluzija stvarnosti – dirigirana slika svijeta.

Sloboda i objektivnost informiranja u osnovi se svode na ono što je dovoljno atraktivno da se kao informacija može dobro prodati i ono što financijski može

samo sebe propagirati.

Pogledamo li ponudu televizijskih programa ili naslove dnevnih novina, vidjet ćemo koliko u njima ima površnog i negativnog sadržaja. Jedno je poštivati različite ukuse, a sasvim je drugo skretanje pažnje na banalnosti, ili naglašavanjem pojedinačnih primjera zločina, tragedija i nastranosti, podilazeći niskim strastima i slabostima ljudi.

Zašto moraju skoro sve udarne vijesti biti negativne? Istina je da se svijet nalazi u krizi i da u njemu ima puno lošega, ali valjda netko od osam milijardi ljudi čini i nešto dobro što bi se kao pozitivan primjer moglo naći u dnevnim vijestima.

Uzmemo li u obzir činjenicu da ono što se ne oglasi u glavnim medijima javno ne postoji ili se unaprijed uzima kao nešto beznačajno, možemo zamisliti do koje su mjere mediji zavladali tumačenjem stvarnosti i koliki je njihov utjecaj.

Današnja agresivna informatizacija truje djecu, oduzima im vrijeme za učenje i socijalizaciju kroz igru. Mladima uskraćuje stjecanje radnih navika i vrijednost proživljenih iskustava. Ljude otuđuje i priječi im prirodnu potrebu za kreativnim druženjem.

Umjesto zalaganja za "slobodno i objektivno" informiranje koje ljude nije učinilo boljima, zar ne bi bilo korisnije razmišljati o odgovornom i afirmativnom informiranju, ako se želimo oduprijeti ovom obliku globalnog zagađenja iz kojeg proizlaze i mnogi drugi oblici suvremenog otuđenja. ♠

ČAROLIJA DIJELJENJA

Delia Steinberg Guzman

Mjeseć prosinac je mjesec velikih slavlja, no to je i mjesec dragih druženja, nesvakidašnjih susreta ili možda stvaralačke samoće. Obično je tu bogatiji ili skromniji stol oko kojeg obitelj i prijatelji dijele hranu, nekoliko trenutaka spokoja, zdravicu, želje za srećom, obećavajuću nadu za godinu koja dolazi. Na nekoliko dana – samo nekoliko, nažalost – nestaju razlike i cijene se spona zajedništva. Potom blagdanski zanos prođe i svi se vraćamo u sivu i gotovo dosadnu svakodnevicu, s njenim sukobima i poteškoćama.

U čemu je tajna tih susreta? Radi li se samo o velikoj reklamnoj kampanji, poticanju na praznični i bezbrižni duh, na običaj davanja i primanja poklona? Vjerujemo da ne, da postoje mnogi drugi faktori, pri čemu ne želimo podcijeniti snagu tih mišljenja.

Možda u pozadini razlika i nesporazuma kojima je prožet svakodnevni život postoji snažna potreba da se neki osjećaji mogu ljudski podijeliti, toplina doma, osmijeh, izraz prijateljstva. Postoji snažna potreba da se ne bude sam ili da se zna kako biti sam ako si znamo pronaći dobrog prijatelja u sebi. Sjaj čarolije usko je povezan s religijskim: vjerovali ili ne, sve veseli slika Djeteta koje se rađa u osvit godine, Majke koja ga prima, putnika koji dolaze sa svih strana svijeta vidjeti čudo i ujedinjuju se zbog jednog temeljnog razloga. Postoji sjaj nade... Moguće je da će nam vrijeme koje dolazi donijeti ono što nam je najpotrebnije... Moguće je da možemo ostvariti svoje snove, ako ne sve, barem neke... Moguće je, moguće je... Jer čarolija ujedinjenja sve čini mogućim.

Divno je vidjeti različite generacije na okupu, kako se razumiju djeca i stariji, roditelji i djeca te kako pravimo mjesta za domaće životinje koje nas prate; kako se zove stari prijatelj ili mu se šalje nekoliko toplih riječi. Divan je taj scenarij suživota kojem neće, znamo, trebati dugo da nestane iza zastora na kraju slavlja.

Ali, zašto se pomiriti s tim? Istina je da mimo tih posebnih dana nema toliko vremena koje možemo podijeliti s drugima; istina je da nas životne obveze zarobljavaju i da zbog njih zaboravljamo važne stvari. Ali ono što ne može nestati jest osjećaj bratstva, prijateljstva, susreta, razumijevanja, ujedinjenosti oko nade. Ne možemo dopustiti da živimo na određene datume kada se u nama javi svijest. Ne možemo dopustiti da bez tih podražaja gubimo sposobnost za međuljudske odnose, naklonost i ljudsko razumijevanje.

Iskreno vjerujem da nam nedostaje filozofija, ta jednostavna ljubav prema mudrosti, kako bismo mogli razlučiti vrijednost bitnih stvari, a da nam ne mora kalendar na to ukazivati. Nedostaje nam šira, aktivnija, jasnija svijest, sposobna nadići razlike i uspostaviti veze razumijevanja. Nedostaje nam hrabrosti da iskorijenimo strah, nepovjerenje, mržnju, separatizam...

I kad bismo od kraljeva koji se približavaju sa svojim natovarenim bisagama trebali zatražiti kakav dar, bila bi to zraka Svjetlosti i Života da iskuje lanac jedinstva tamo gdje sve prijete pucanjem. Dobro je razmisliti o tome, sada kada nas prosinac poziva na to tijekom blagdanskih odmora; dobro je imati radost u srcu i spremnost na slogu sada i – zauvijek. ✞

Sa španjolskog prevela: Branka Žaja

ZIMSKI SOLSTICIJ

Ivančica Krivdić

Dies Natalis Solis Invicti - Rođendan Nepobjedivog Sunca

Dio smo prirode i ono što se u njoj događa nužno utječe i na nas ljude. Priroda svoje zakonitosti iskazuje pojavama koje su istovremeno i događaji i simboli. O njima govore mnogi mitovi, legende, još uvijek živi običaji naroda i objašnjavaju na koji je način čovjek povezan s tim velikim misterijem prirode koji skriva sudbinu svega, pa i nas ljudi...

Za stanovnike sjeverne hemisfere zimski solsticij je prvi dan zime. Astronomski gledano, to je trenutak u godini kada je noć najduža, a dan najkraći. Sunčevo svjetlo tada je najslabije, a Zemlja je obavijena studeni.

Riječ solsticij dolazi od latinske riječi *sol* (Sunce) i *sistere* (stajati). Zimski solsticij je vrijeme kada zrake Sunca obasjavaju Zemlju pod najmanjim kutom zbog čega je na sjevernoj hemisferi dan najkraći, noć najduža, a Sunce astrološki ulazi u znak Jarca pod vladavinom planeta Saturna.

Mitologije i religije mnogih drevnih kultura bilježe u ovo doba rođenje sinova boga, samih bogova, velikih učitelja, onih koji su svijetu donosili plamen svjetla, iskrnu nade, snagu preporoda i obnove. To su primjere grčki Bakho, fenički Adonis, frigijski Athis, Isus, Mitra, Horus, Agni, ...

U Egiptu je zimski solsticij vrijeme svetkovine rođenja Horusa koji se prema koptskom kalendaru rodio u mjesecu *meshiru*. Prema tradiciji, delta Nila je primila novorođenče obavijajući ga muljem kako bi ga sakrila od opasnog Seta, boga tame. Ova se svetkovina odvijala na dan 25. prosinca.

U Indiji drevni zapisi govore o rođenju Agnija, boga vatre. On je, slično Kristu, rođen na slami u pećini, polegnut između krave i magarca, koji je Saturnova životinja, a rođenje mu je popratila pojava blistave zvijezde repatice.

Karakteristike solarnih mitova

- ☀ Sunce je uvijek simbol zakona, *logosa*, apstraktnog vrhovnog boga. U mitovima može označavati i njegovo utjelovljenje na Zemlji u obliku glasnika, sina boga koji ga predstavlja u određeno povijesno vrijeme.
- ☀ Sunčev ili solarni mit ima dva aspekta: tijekom zimskog solsticija predstavlja prividnu smrt prirode, uništavanje i transformaciju materije, dok u drugom aspektu utjelovljuje život samog sina boga koji se rađa na zimsku kratkodnevnicu, umire na proljetnu ravnodnevnicu i pobjeđujući smrt uzdiže se na nebo.
- ☀ Sin boga se uvijek rađa poslije najkraćeg dana u godini u ponoć 24. prosinca kada se znak Djevice uzdiže iznad horizonta; uvijek ga rađa djevica i ona ostaje djevica nakon što je dala život svom djetetu Suncu, kao što nebeska Djevica ostaje nepromijenjena nakon što Sunce izađe iz njezinog zvijezda na nebu.
- ☀ Sin boga koji je rođen u svitanje 25. prosinca uvijek je razapet na proljetnu ravnodnevnicu.
- ☀ Fiksnoš datuma rođenja i varijabilnost datuma smrti puni su značaja. Sunčev položaj na Uskrs je pokretan događaj koji se izračunava pomoću relativnih položaja Sunca i Mjeseca, što je nemoguć način fiksiranja nekog povijesnog događaja, ali vrlo prirodan način računanja jedne solarne svečanosti. Zato ovi datumi ne ukazuju na povijesnost nekog čovjeka, nego na junaka solarnog mita.

Jarac je u Indiji životinja vedske žrtve, poistovjećen je s bogom ognja Agnijem, zemaljskim odrazom nebeskog duhovnog Sunca. Simbol je vatre postanka i žrtvene vatre iz koje se rađa novi i sveti život.

Na području drevne Perzije i u Rimskom Carstvu kult Mitre proširili su zoroastrijci. I on je također solarno božanstvo. Poput Apolona, simbol je svjetlosti, poput Krona ili Saturna, simbol je vremena. Predstavlja nevidljivu, unutarnju snagu Sunca.

Mitra je staro iransko božanstvo, čije se ime izvodi iz korijena *mithr'* što po nekim izvorima znači ugovor, savez. Zaštitnik je pravde i prisege. Njegovu prebivalište su podzemni hramovi ili prirodne pećine.

Obično nosi plašt sa zvijezdama i oko glave nimbus sa zrakama; uz njega su prikazana i dva mladića od kojih jedan drži uzdignutu, drugi spuštenu baklju. Jedan personificira izlazeće Sunce koje raste u snazi manifestacijom proljeća i oploduje prirodu pobjedonosnom toplinom ljeta, a drugi zalazeće Sunce koje se spušta najavljujući povratak zime.

Mitra se rađa 25. prosinca, a njegov rimski naziv je *Nepobjedivo Sunce* (lat. *Sol Invictus*).

Prikazuje ga se kako savladava bika. U mitu je bik sveta životinja, simbol savršene kreacije materije prirode. Mitra u borbi pobjeđuje bika, a iz njegove krvi na zemlji nastaje u proljeće novi ciklus života. Bikova duša tada prelazi na nebo odakle i dalje štiti ovozemaljsku prirodu.

Za vrijeme svete gozbe s bogom Sunca, Mitra, nebeski posrednik, zapečaćuje izmirenje suprotnih snaga (svjetla i tame, duha i materije) univerzuma.

S jedne strane ovaj mit govori o uništenju starih oblika kako bi mogli nastati novi, a s druge strane, o savezu između Sunca i ljudi, pri čemu je Mitra posrednik.

Božanstva starih Slavena također su povezana uz bića prirode i njihove manifestacije. Postoji vrhovni bog, opće počelo, zakon sveukupne prirode, Svarog. U području svjetla vlada zakon i red koje predstavlja Bjelbog, a u području tame sve je obrnuto i vlada Crnbog. Uloga Svjetlonoše je da se junački bori s

tanom i pobijedi je u viteškoj borbi. Sin Svaroga, Svarožić ili Koledo, simbolizira toplinu i blagost.

Slavenski mitovi kažu da se Mlado Sunce (Koledo, Svarožić) žalilo svojoj majci kako ga ljudi na Zemlji ne štiju i kako su grešni. Na to se razljuti "Višnji Bog" i udari na Zemlju munjama. Bio bi je uništio da ga ne umiri Bjelbog, a Koledo prihvati da ga majka svake godine rađa na Zemlji kako bi mogao ljude podučavati dobru i naučiti ih kako ga svetkovati.

Tako je Svarog uredio godišnja doba da kada zli duhovi ojačaju, oni zatvore Sunce te Zemlju pritišću mrakom i ledom sve dok bog munje Perun ne oslobodi Sunce.

Najveseliji dan u godini slavio se oko Božića. Tada se rađa Koledo – pomlađeno Sunce. To je dan kada pomlađeno Sunce ojača, Zemlju obasjava sve snažnije i toplije kako bi nadvladao Moranu (zimu) ili Mrzlinu i njezine bjesove. Od tada dani postaju sve duži, a bitke uvijek dobiva Sunce i vrhunac njegova viteštva je ljetni solsticij.

Danas su ovi staroslavenski običaji snažno isprepleteni s kršćanskom tradicijom i nešto suvremenijim europskim narodnim običajima, a obuhvaćaju očišćenje, kićenje, badnjak, koledanje.

Očišćenje ili purifikacija sastavni je dio solsticij-

skog događanja. Za njega su se stari Slaveni pripremali tjelesnim i duhovnim pročišćenjem. U mnogim krajevima žene bi do Badnjaka istkale novo rublje, a najsvetaciju odjeću oprale bi i pohranile za tu priliku. U cijelom domaćinstvu, u staji i na dvorištu, ništa nije smjelo dočekati Badnju večer neuređeno.

Bezmesna hrana, plodovi polja i voćnjaka, čisto tijelo, odjeća i kuća, dio su obreda kojim se čovjek oslobađa grešaka i tereta iz stare godine, te čist i obnovljen stupa u novu, s nadom da će ona biti bolja od prethodne.

Dom se ukrašavalo svijećama, jabukama, zelenim granama (bršljan, zimzelen, božikovina, hrast, javor, borovica), zelenim žitom (običaj sijanja pšenice za božićni stol), sjemenjem, božićnim kruhom... Božićno drveće je relativno mlad običaj koji je po prvi puta zabilježen u Njemačkoj u 16. stoljeću. Jaslice se u kućama izrađuju od 17. stoljeća. Sveti Franjo prve vanjske jaslice u prirodnoj veličini izrađuje 1223. godine.

Unošenjem slame u kuću, na stol i ognjište prizivala se dobra žetva i svako izobilje za domaćinstvo. Rukovet slame običavao se vezati oko voćki i rasipati po njivi. Ophod sa svijećom oko snopova predstavljao je snagu novog Sunca koja će učiniti da žito dobro ponese, kao i da bude sloga u kući.

Badnjak i bdijenje

Riječ badnjak ima dvostruko značenje. Ona dolazi od slavenske riječi koja znači bdjeti, a označava i badanj, tj. panj.

Bdijenje uz razgoreni badnjak događalo se u noći s 24. na 25. prosinca, za koju se u pretkršćansko vrijeme vjerovalo da predstavlja trenutak rođenja mladog Sunca. Ceremonijom unošenja i paljenja badnjaka čovjek je na simbolički način predočavao nevidljivo događanje u prirodi, ali i pomagao da se to dogodi. Naime, stari su narodi vjerovali da održavanjem vatre

tijekom noći nebeski impuls novog rođenja prirode održavaju i u sebi te da time pomažu da svjetlost prevagne i nadvlada tamu. Kao badanj se koristilo hrastovo drvo, koje je zbog svoje tvrdoće i dugovječnosti personificiralo snagu života, njegove sposobnosti obnavljanja i neuništivosti.

Za badnjak se vjerovalo da predstavlja tijelo u koje se spustilo božanstvo. Povezivalo ga se s čovjekom u kojem također postoji božanska iskra. Na isti način kao što badnjak plamsa u vatri, život čovjeka trebao bi biti prožet i posvećen vrlinama duše – poštenjem, plemenitošću i pravednošću.

Tri svijeće koje su se palile na vatri badnjaka predstavljale su mrtve i prošlost, žive i sadašnjost, te nerođene odnosno budućnost. Povezivale su se trakom koja je simbolizirala tradiciju i odgovornost koju svaki pojedinac ima prema svojim precima, odnosno nasljednicima.

Koledanje

Koledanje je oblik čestitanja, ophoda u kojem sudjeluje više ljudi. Zbiva se na Božić i u svečanom dvanaestodnevnom razdoblju nakon Božića, uoči i na Novu godinu i Sveta Tri kralja. Koledari idu od kuće do kuće pjevajući prigodne pjesme kojima izražavaju dobre želje domaćinima.

Te dane boravilo se u krugu obitelji, a iz kuće se izlazilo samo radi obrednog umivanja.

U danima između 25. prosinca i 6. siječnja snovi se ostvaruju, a tzv. "leđeno cvijeće" na prozoru, jutarnji vjetar i kiša obećavaju plodnu godinu. Dan poslije

Božića 26. prosinca (na dan sv. Stjepana ili Štefanje) ukućani odlaze na zdenac i umivaju se radi zdravlja i ljepote; u nekim međimurskim selima djevojke bacaju jabuku u zdenac.

Došašće (Advent) i dani poslije Božića

To je vrijeme pomaganja i darivanja siromašnih, bolesnih i prognanih. Pripremaju se tradicionalni darovi prijateljima, mladićima i djevojkama od ukrašenih zelenih grančica, suhog voća, oraha, lješnjaka, badema, kolača, ručnih radova ili novaca. Drevan je običaj darivanja *božićnice*, dara u novcu, hrani ili ogrjevu.

Čemu nas podučava Božić ili Sol Invictus?

Tradicija nam poručuje da je potrebno svake godine obnoviti entuzijazam i poput Sunca svake se godine ponovno roditi!

To je vrijeme rađanja učitelja čovječanstva i novog duhovnog impulsa koji vodi regeneraciji duše. To je i vrijeme milosti i blagoslova u kojem svi imamo mogućnost sudjelovati.

To je vrijeme najdublje tame iz koje se rađa svjetlost koja počinje jačati. Pronađimo i probudimo svoje vlastito unutarnje svjetlo, svoje nepobjedivo Sunce, Sol Invictus. ☸

TAJANSTVENA UMJETNOST POBJEDE

Jorge Angel Livraga

Upravljajući se poput koplja koje prkosi magli i vjetru, biće filozofa boravi izvan poznatog i nepoznatog. Filozof označava onog tko je zaljubljen u Istinu, zaljubljen u Mudrost, označava onog koji sve stvari podređuje potrazi za Mudrošću. Zaljubljenik možda nije biće kojeg određuje inteligencija, ali je onaj koji je uvjeren da će stići do postavljenog cilja, on je netko plemenit tko pokušava svim svojim snagama dosegnuti ono što blista u daljini.

Tema koju danas želim dotaknuti jest tajanstvena ili teška umjetnost pobjede. Kad kažem pobjeda, ne mislim na pobjedu nad nekim, na razbijanje vrata, na preskakanje zidova, na osjećaj kako su drugi slabiji od nas, već mislim na nešto mnogo dublje. Prije mnogo godina imao sam Učitelja koji mi je rekao kako se umjetnost postizanja sreće sastoji od ostvarenja ciljeva, ali ne na račun drugih, ne na tuđoj nesreći. Na neki način, umjetnost pobjede sastoji se u tome da do

naših ciljeva dođemo ne koristeći se drugima kao stepenicama, ne penjući se na glave slabijima, ne gazeći one koji nam se prividno nađu na putu, nego na jedan sasvim drugačiji način, i to svim srcem i svom snagom. Što je ova teška i tajanstvena umjetnost pobjede?

Postoje oni koji se, čini se, rađaju pod sretnom zvijezdom i sve im polazi za rukom. Ima pak onih kojima je vrlo teško postići bilo što. A ponekad susrećemo i izabranike povijesti koji, samom svojom prisutnošću, mogu stvarati istinska čuda.

I koliko se puta, dragi moji prijatelji, zateknemo u situaciji da želimo učiniti neko junaštvo, nešto veličanstveno, želeći se istaknuti na takav način da nas svi vide, da nas svi slijede, a zapravo smo u stanju učiniti samo male korake. Koliko smo puta poželjeli zapjevati poput slavuja, a ipak bi iz naših grla izlazili tek slabi, nerazgovijetni zvukovi. Koliko smo puta poželjeli letjeti, a postajali bismo svjesni koliko smo

ograničeni kad treba koračati prema nedostižnom horizontu. Zato se, dakle, pitamo iz dubine duše, kao filozofi, u čemu se sastoji umjetnost pobjede? Zašto neki pobjeđuju dok drugima to ne uspijeva? Možda je, moji dragi prijatelji, život poput kabela ovog mikrofona koji držim u ruci. Ne znamo njegovu točnu duljinu te zato moramo biti spremni i pažljivi kako bismo osjetili dokle možemo ići.

Da bismo pobijedili, ne trebamo se pretvoriti u Aleksandra, jer ne možemo svi biti Aleksandar, niti se Aleksandar može pretvoriti u nekog od nas. Svatko je ono što jest, a umjetnost se sastoji u tome da budemo ono što stvarno jesmo, u našoj stvarnoj, našoj vlastitoj dimenziji, kakva god bila naša veličina.

Danas sve promatramo kroz formule, sve uspjehe i rješenja tražimo unutar sustava. Ako nekome ide loše, kriv je politički sustav, ako imamo ekonomskih problema, kriva je administracija, a nikad se ne zapitamo: ne radi li se ipak o čovjeku, odnosno o meni samome? Dokle seže važnost sustava? Gdje počinje istinska važnost one mrvice dragog Boga koja se zove čovjek?

Čovjek ima svoju temeljnu vrijednost i zbog toga mu se u drevnim vremenima nisu pokušavale prenositi neke posebne tajne, već ga se više nastojalo pročititi od svih svjetovnih stvari, lišiti ga njegove vlastite animalnosti, njegovih strahova, svega onog što bi ga moglo ometati u napretku, kako bi mogao, poput bijelog lotosa, dotaknuti srce stvari i uzdići se do epopteje, sagledavanja svega. Ona je prikazana stupovima čiji se kapiteli otvaraju visoko iznad tla. Nijedan stup ne otvara svoj kapitel dolje, nego gore. Stari su nam narodi ostavili svoje znanje pohranjeno u njihovim prikazima.

Stare civilizacije su općenito imale četiri velike grupe iskušenja: iskušenja Zemlje, Vode, Zraka i Vatre. Gledano izvana, to može imati veze sa zemljom, vodom, zrakom i vatrom, ali gledano iznutra, ima veze s određenim komponentama naše osobnosti, tj. s našim fizičkim tijelom, te s energetske, psihološkim i mentalnim prijenosnikom, odakle potječu sve stvari koje dobivamo, postižemo i dajemo. Ali i iskušenja su sama po sebi imala stvarni fizički karakter, i bila su stvarna, vrlo stvarna.

Jedna od velikih pogrešaka koje činimo pred stepeništem jest ta što ga gledamo cijelog te zamišljamo cijeli uspon. Ovo nije adekvatan psihološki položaj za suočavanje s poteškoćom, već uspon trebamo planirati stepenicu po stepenicu. Što je moj neposredni problem? Ova stepenica, ne ona ili neka druga! Ako je naš pogled usmjeren pretjerano uvis, što se često događa mnogim idealistima i duhovnjacima, lako se može

dogoditi da se spotaknemo već na prvim stepenicama i padnemo u ponor. Treba znati kamo želimo stići, ali korak po korak, polagano, i bez, rekli bismo, previše planiranja. Ako umijemo pružiti svoju ruku, uvijek će se naći neki dobri anđeo, stvarni ili sanjani, koji će prihvatiti našu ruku i pomoći nam na putu.

Svatko je ono što jest, a umjetnost se sastoji u tome da budemo ono što stvarno jesmo, u našoj stvarnoj, našoj vlastitoj dimenziji, kakva god bila naša veličina.

Vi znate da se najbolji mačevi izrađuju kovanjem, da moraju proći iz toplog u hladno, iz hladnog u toplo, na jedan izuzetno grub način. Ne trebamo li se i mi prekaliti? Primati udarce života kao što mač prima udarce na nakovnju. Onaj tko je jednom vidio kako radi kovač, zna da se pored udaraca čekićem može čuti još jedan zvuk. To je jeka kovine koja se oblikuje. Da, mač ječi, ali izdržava, ječi i izdržava sve dok se na kraju ovo željezo, koje nije bilo ništa drugo do običan komad kovine, pomoću udaraca, uranjanjem u hladnu vodu, i pomoću tajnih slitina – ne pretvori u list čelika i time stekne tvrdoću, oštrinu i elastičnost. Nije li to na neki način slično procesu našeg vlastitog kovanja u životu?

Trebamo postići nutarnju ravnotežu, shvatiti da pad služi jedino zato da ponovno ustanemo. Nitko ne pada konačno, jer sve su stvari na ovom svijetu prolazne. Sve ima relativnu vrijednost, i naši uspjesi, i naši neuspjesi. Uz pomoć skromnosti srca možemo i dalje stvarno napredovati. Ako uspijemo ovladati s ova četiri elementa prirode u našoj nutrini – s tzv. Zemljom, Vodom, Zrakom i Vatrom – možda nećemo činiti čudesna djela, niti postati Amonovi sinovi, barem ne izravni, ali moći ćemo činiti nešto više od običnog.

Da bismo ovo razumjeli, postoje jednostavni pokusi koji nam mogu biti od koristi. Uzmite bocu punu vode i držite je u horizontalno ispruženoj ruci. U početku izgleda vrlo lako jer, tko ne može nositi jednu litru?! No, kako vrijeme prolazi, umor se pojačava i ovaj položaj naše ruke postaje vrlo bolan, osjećamo sve veću i veću težinu pa nam se čini kao da u ruci držimo cijelu tonu.

Tada bi trebalo učiniti nešto drugo: uključiti našu volju. Neka vaše oči i vaš um počnu brojati, na primjer, žarulje na stropu (bez ispuštanja boce). Vidjet ćete kako se može izdržati mnogo lakše ako se um drži udaljen od boli.

Isto se događa i sa stvarima u životu. Ako je naš um zarobljen unutar svakog problema, u toj maloj svakodnevnoj smrti koja nas nadilazi, u tom strahu od kojeg nismo očišćeni jer nismo više u 5. stoljeću prije Krista, nećemo moći izdržati ni najmanji udarac poteškoća.

Kad se sretnete s ozbiljnom poteškoćom, pokušajte uvijek izdržati jednu minutu više.

Trebamo pokušati podići ruku, malo je odvojiti od svijeta stvari stavljajući je pod kontrolu naše volje, volje koja ne treba biti nešto izuzetno, već mora djelovati samostalno i prirodno.

Kad se sretnete s ozbiljnom poteškoćom, pokušajte uvijek izdržati jednu minutu više. Ne mislite na to kako trebate izdržati jedan sat, jedan dan, jednu godinu, cijeli život. Ne, ne, samo jednu minutu više, ništa više od te jedne minute, a nakon toga još jednu minutu više. I tako, malo po malo, nakupit će se mnogo veći broj minuta. Moć našeg uma je strahovita. Načinite drugi pokus: izmjerite psihološko trajanje jedne minute. Zamislite da vas, kad se sekundna kazaljka vrati na isto mjesto, kad načini puni krug, čeka neka velika nagrada, neizmjerena sreća (neka svatko sam zamisli što želi). Vidjet ćete kako tada kazaljka ide polako, gotovo nam se čini da stoji. A sada izvedimo suprotni pokus, zamišljajući kako će za minutu ispod nas eksplodirati bomba. Vidjet ćete kako kazaljka juri, od točkice do točkice, netko bi rekao da je sat poludio. Međutim, sat otkucava uvijek istim ritmom.

Što se promijenilo? Naša perspektiva. Ako nešto gorljivo želimo, čekanje nam se čini beskrajno dugo.

Moramo naučiti životu davati vrijednost koju stvarno ima, tada ćemo steći daleko vjerodostojniju dimenziju svega što nam se događa. Danas općenito trčimo za novcem, slavom, priznanjem: bolji auto, veći stan, najnoviji model hladnjaka koji radi okrugle "kockice" leda... I tako smo stalno u napetosti, nikad nam nije dosta, jer nam se stalno čini da imamo premalo i da trebamo imati uvijek novo. Ovo je velika avet potrošačkog mentaliteta koja nam se uvukla u dušu i jedna je od najgorih formi materijalizma.

Naučimo biti zadovoljni s malim. Ne kažem da odbijemo imati više, nego jednostavno kažem da treba biti u miru s vlastitim srcem, a zatim vidjeti na koji način možemo malo više rasti. Tajna je u tome da spoznamo što je ono što stvarno možemo učiniti i zatim u to unesemo svu našu pažnju i svu našu snagu.

Zapravo, imamo mnogo više snage nego što mislimo. Svatko od nas, koliko god malen bio, ima velike mogućnosti. Neki misle: "Neću pisati pjesme, jer uostalom... tko će mi ih objaviti? Nisam toliko dobar." Zaboravimo malo na ovu našu potrebu za uspoređivanjem, za natjecanjem, ovu vrstu nezdravog sporta u koji su nas gurnuli. Napustimo taj mentalitet i radimo stvari zbog stvari samih. Ako nam se duša ispuni pjesmom, ako nam u nju dođu pjesme kao što ptice slete u gnijezdo, primimo ih, prihvatimo ih, pustimo ih da lete... Nije važno ako ne budu objavljene.

A što su radili pjesnici dok nije bilo tiska? Što je činila Sapfo, ova izuzetna pjesnikinja, da bi prenijela svoje djelo cijelom svijetu, premda je u srednjem vijeku bilo nemilice uništavano? Nije bilo tiskara, ni izdavača, postojale su samo pjesme, i ove pjesme su išle od ruke do ruke, malo pomalo. Ne trebaju nam veliki mediji kako bi naša djela i otkrića postala stvarna. Svoju sam najdražu knjigu počeo pisati s devetnaest godina i nisam mislio da će ikada biti objavljena, jednostavno sam je pisao jer sam tako osjećao.

Koliko je onih koji unutar sebe nose knjige, poruke, blago, likove! Treba ih izvući van, treba imati snage izvući ih iz sebe, pokazati ih svijetu žednom spontanosti. Svijetu koji je sit toga da mu se govori kroz velike fraze koje su stvorili sustavi, svijet koji želi da mu se govori iz srca, muškarac muškarcu, žena ženi, osoba osobi. Iz toga proizlazi stari rimski osjećaj sloge, od jednog srca drugom. To nije izjednačavanje, jer izjednačavanje je sterilno, nego nešto što

Svatko od nas, čak i onaj najmanji koji se osjeća slab, čak i onaj koji misli da je sam, ima sposobnost Pobjede. Ima sposobnost ići naprijed kroz male uspjehe, kroz male korake koji će ga malo pomalo odvesti dalje.

omogućuje komplementarnost jednoga s drugim, kao kod zubaca zupčanika na kojem ispupčenja jednog ulaze u udubljenja drugog... I u tom ulasku zubaca u udubljenja koja su napustili prethodni zupci, postoji mogućnost prijenosa snage: duhovne, fizičke i – zašto ne? – nutarnje snage... Nutarnje snage koja u svojim rukama nosi pobjedu, onu konačnu pobjedu koja nas sve čeka, kroz male uspjehe koji trebaju biti svakodnevni, stalni i koji nam trebaju ispuniti srce vjerom i snovima.

Možda biste slikali ili možda crtali? Učinite to! Nije važno hoće li ljudi to priznati ili ne. Daleko od ljudi, daleko od okoline postoji drugi sudac, veliki Sudac, toliko velik da njegovu veličinu ne možemo iskazati. On je toliko dobar da to ne možemo zamisliti, i toliko pravedan da ne sudi po djelima, nego prema srcu koje je inspiriralo djela.

I taj nas veliki sudac, na neki način, zakriljuje svojim plaštem i štiti naše male uspjehe, naše male snove: stihove koje nikada nismo napisali, crteže koje nikada nismo nacrtali, ljubavi koje nismo doživjeli, prilike koje su nam izmakle, ali koje žive na neki magičan način u tom uzvišenom svijetu, i koje će nas pratiti tisućama godina do nutarnjeg i potpunog ostvarenja.

Svatko od nas, čak i onaj najmanji koji se osjeća slab, čak i onaj koji misli da je sam, ima sposobnost Pobjede. Ima sposobnost ići naprijed kroz male uspjehe, kroz male korake koji će ga malo pomalo odvesti dalje.

Nisu potrebne formule niti neka posebna pomoć. Uvijek se može ići dalje, usavršavati se sve više i više. Svatko od nas treba tražiti svoje vlastito svjetlo, svoje vlastito mjesto i ako smo sretni tamo gdje jesmo – odlično! Ako nismo sretni, možemo to biti negdje drugdje. Bitno je nikome ne nanositi štetu. Bitno je sagorijevati naš vlastiti vosak, ne trošiti tuđi. Bitno je posjedovati Svjetlo. Potrebno je izabrati: pretpostavimo da imamo jednu svijeću, što želimo imati? Svijeću ili svjetlo? Ako želite svijeću, bit ćete cijelog života u mraku, a ako želite svjetlo, morate trošiti svijeću, uzeti šibicu, upaliti je, upotrijebiti i pustiti da se upali svjetlost, ona svjetlost koja je uvijek vertikalna, poput svjetlećeg mača.

Kako god bilo, materijalne stvari propadaju, lome se i nestaju. Stari kažu *omnia transit*, "sve prolazi", "sve se kreće". Sve ide jednom moru kao što to čine vode. Sve ima jednu sudbinu. Udružimo se s njom. Pogledajmo raspjevane vode kako teku niz planine. Koje su

vode najčišće? One koje se najviše sudaraju s kamenjem, one koje padaju u slapovima i prozračuju se u velikoj raskoši bijele pjene. Druge, plahe vode, one koje ostaju mirovati u nekom rukavcu, polako postaju ustajale i u njima ni jedno živo biće ne može obitavati.

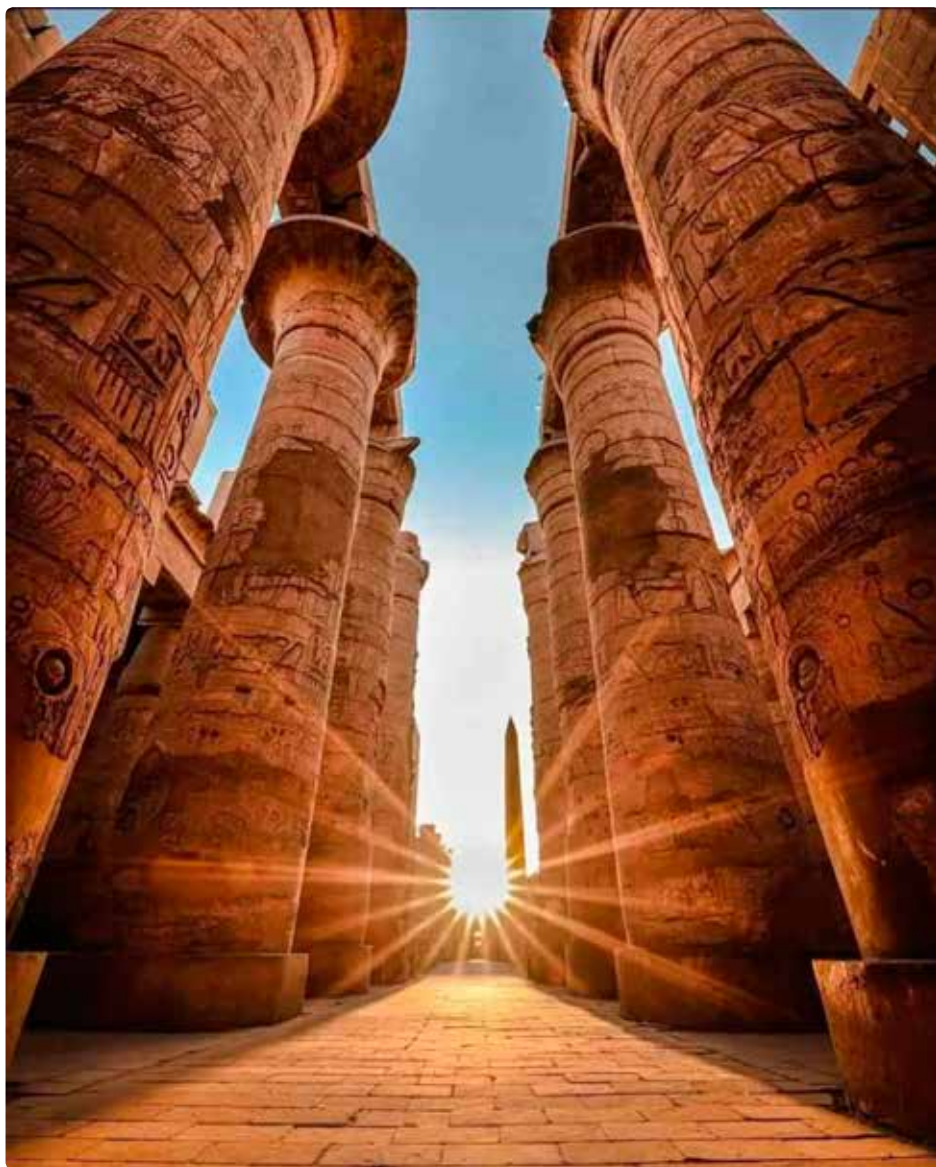
Učinite od vašeg svijeta svijet velikih ideja. Neka dobre misli i osjećaji žive u vama i pjevaju poput ptica u krošnjama stabala, poput šarenih riba u dubini mora. Neka slobodno žive u nama velika bića.

Gdje se nalaze ti ljudi, ako ne unutar nas? Nisu zaboravljeni, nisu nestali. Jednostavno, duboko su prekriveni našim strahovima i nesigurnošću.

Odstranimo sve ovo i ponovno ćemo otkriti okićene kacige, a kroz razrušene zidine ponovno ćemo vidjeti svjetlost neba. Ponovno ćemo osjetiti naše korake u ritmu srca koje kuca u našim grudima: pobjeda, pobjeda, pobjeda! ☸

Predavanje održano u Madridu, listopad 1990. godine

Sa španjolskog prevela: Ana Jončić

Tutankhamonova grobnica

stogodišnjica otkrića

Atila Barta

Postoje iznimni događaji koji svojim značajem dijele povijest na vrijeme prije i poslije njih. Otkriće grobnice dotad nepoznatog, rano preminulog faraona Tutankhamona zasigurno spada među najčuvenije.

Od svih egipatskih čuda, legendarna dolina kraljevskih grobnica najviše pobuđuje maštu. U toj samovitaj i beživotnoj dolini podno najvišeg tebanskog brda u obliku piramide proteže se kompleks više od tridesetak grobnica izuzetnih faraona. Mudraci, arhitekti, umjetnici i obrtnici drevnog Egipta stvorili su veličanstveno kraljevsko počivalište uklesano u živoj stijeni, oslikano prikazima božanstava, tajanstvenim simbolima i svetim tekstovima pomoću boja koje su postojane i nakon više tisuća godina. Sadržaj i značenje prikaza i tekstova ni do danas nisu do kraja odgonetnuti. Ulazi i prolazi su pažljivo skrivani i posebno zapečaćeni kako bi se maksimalno zaštitili od nepoželjnih posjetitelja i pljačkaša. Nažalost, većina grobnica još je u vrijeme zamućenog carstva potpuno opljačkana, a u narednim tisućljećima zaboravljena.

Napoleonovi znanstvenici i umjetnici probudili su na Zapadu grozničavi interes i potragu za zaboravljenim čudima tajanstvene civilizacije. Početkom XX. stoljeća Dolina kraljeva se smatrala potpuno istraženom, većina istraživača napuštala je nalazište u potrazi za novim izazovima. Međutim, mladi britanski arheolog Howard Carter, potpuno siguran u postojanje grobnice Tutankhamona, obnovitelja tebanske teokracije, uspijeva uvjeriti Lorda Carnavona, zaljubljenika u drevni Egipat, da financira njegov pokušaj istraživanja. Suradnja Cartera i Carnavona ubrzo se pretvorila u veliko prijateljstvo. Ono je ostalo nepomućeno tijekom zajedničkog šesnaestogodišnjeg traganja, pa čak i nakon financijske propasti Lorda Carnavona zbog prevelikih troškova Carterovih iskapanja.

Iskapanja u Dolini započela su u vrlo turbulentnim i nesigurnim vremenima prije Prvog svjetskog rata.

Čitav pothvat, osim stalnih podsmijeha zbog uzaludnosti radova, nailazio je na nebrojene zapreke i poteškoće. Ni nakon šest sezona sustavnog i izuzetno napornog istraživanja neumoljiva Dolina nije odala ništa od svojih preostalih tajni. Carter je tada zapisao: "Zamalo smo odlučili prihvatiti da smo poraženi i pripremali se napustiti Dolinu kako bi sreću okušali negdje drugdje." Ali kad su mu radnici u subotu, 4. studenoga 1922., pokazali prvu stepenicu ispod ruševina radničke kolibe, bio je na pragu najspektakularnijeg otkrića ikada zabilježenog u analima arheologije, iako toga još nije bio svjestan.

Nakon dva dana grozničavog raščišćavanja tisućljetnih nanosa pijeska, razotkrilo se stepenište koje je vodilo do zazidanih i zapečaćenih podzemnih vrata s pečatom kraljevske nekropole, bez oznaka faraona kojem je pripadala. Iako mu je bilo jasno da su pronašli ulaz u grobnicu, zbog sumnje rođene iz prijašnjih razočaravajućih otkrića, ovo mu se činilo previše dobro da bi bilo istinito.

Nakon otvaranja prvih vrata i otkrića dugog podzemnog hodnika prepunog vrlo zbunjujućih krhotina iz raznih razdoblja od XVIII. do XX. dinastije, uzbuđenje je sve više raslo. Par dana kasnije došli su do novih zapečaćenih vrata na kojima se jasno raspoznavalo da je grobnica pripadala Tut•Ankh•Amonu. Ni sam Carter nije mogao vjerovati da bi mu se slutnje mogle obistiniti.

Svečano otvaranje "vrata" upriličeno je u nedjelju, 26. studenog u prisustvu netom pristiglog Lorda Carnavona i službenika Odjela za antikvitete, prema službenom protokolu, te novinara i fotografa *Timesa*. Nakon što je Carter uspio odmaknuti prve kamene blokove, pod slabijim svjetilkama ugledali su zapanjujući prizor: prostorija, kasnije nazvana *predvorje*, bila je prepuna dotad nikada viđenih predmeta vrhunske izrade. S desne strane, u kutovima, stajale su dvije impozantne statue kralja u prirodnoj veličini, okrenute jedna prema drugoj poput stražara. Izra-

đene su od crne ebanovine, u zlatnim kiltovima i zlatnim sandalama, sa žezlom i štapom te zaštitničkim ureusom na čelu. Nasuprot ulaza stajali su pozlaćeni ležajevi s glavama božica Sekhmet i Hathor i jedan ležaj s glavom boga Seta. Između njih, ispod njih i nagomilano na njima stajalo je bezbroj drugih izvrsno oslikanih i dragim kamenjem ukrašenih predmeta: velik i lijepo izrađen skarabej od zlata i lapis lazulija, žezlo od punog zlata, svećenički ogrtač od leopardove kože, s ukrasima od zlatnih i srebrnih zvijezda i pozlaćenom leopardovom glavom, zlatom intarzirano prijestolje s raznim ceremonijalnim prikazima...

Na lijevoj strani predvorja bila je zbirka bojnih kola koja su blistala od zlata i ukrasa, a iza njih bio je skriven otvoreni ulaz u još jednu odaju ispunjenu do vrha najrazličitijim predmetima, također neprocjenjive vrijednosti, među kojima se posebno isticala ploča za igru i proricanje – *Senet*.

Zbog slablašnog svjetla i siline impresija tek su naknadno shvatili da dva čuvara stoje ispred još jednih zapečaćenih vrata. Jedva su obuzdali želju da krenu otvarati i tu odaju, znajući da se najsvetiji dio sa sarkofagom nalazi iza njih. Osjećaj odgovornosti u Carteru je ipak prevladao i odlučio je prekinuti daljnje iskapanje sve dok se dotad otkrivene dragocjenosti ispravno arheološki ne obrade, zaštite i uklone iz prostorija. Štete zbog nesmotrenosti mogle su biti nepopravljive. Tri mjeseca je potrajala početna konzervacija i preseljenje predmeta na obradu u priručni laboratorij improviziran u praznoj grobnici Ramzesa IV. Carterova pedantnost, strpljivost i inovativnost u konzerviranju i očuvanju artefakata i danas su uzor arheolozima.

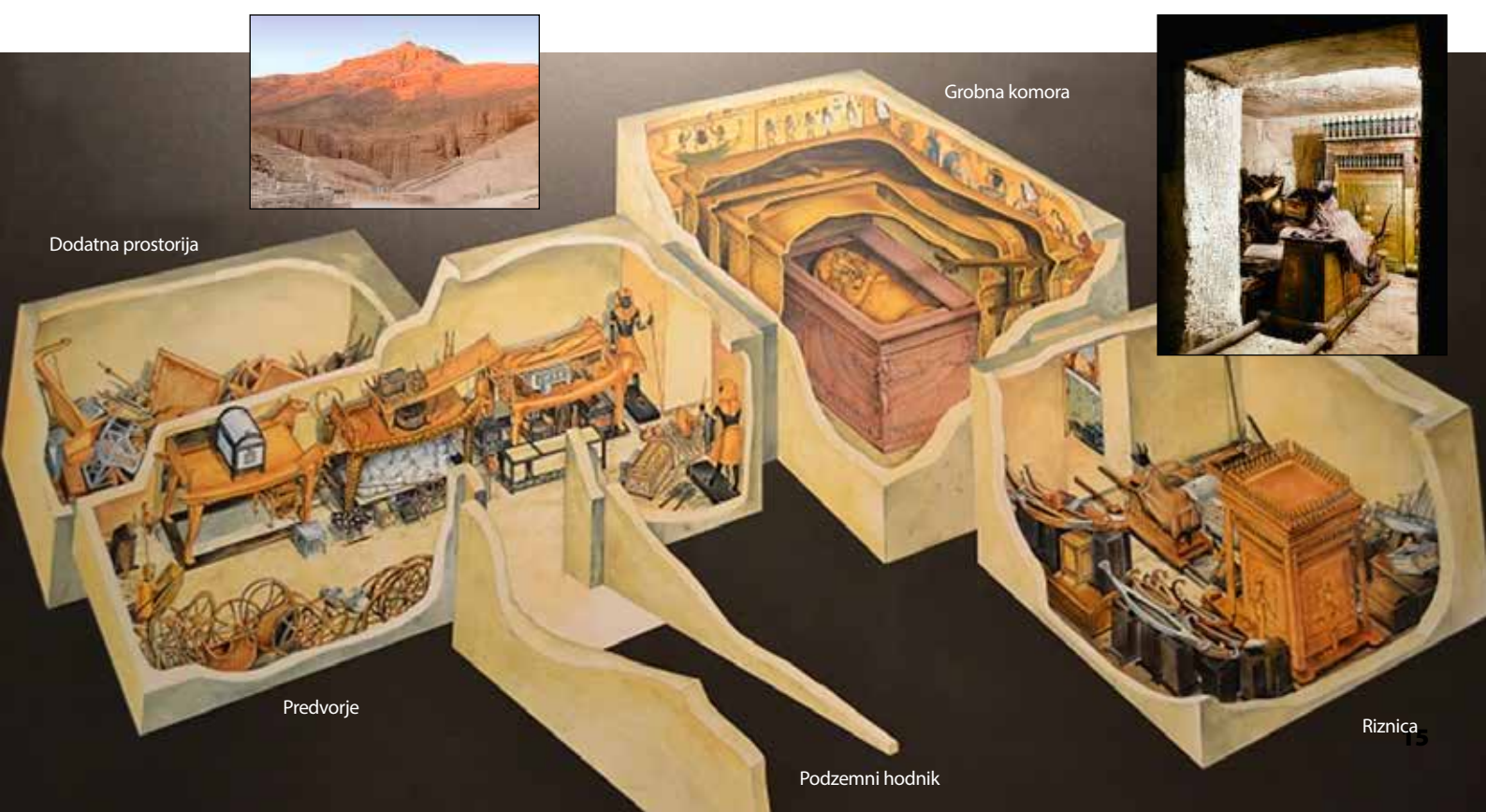
U petak, 17. veljače 1923., uz nezapamćeni interes javnosti započeto je otvaranje vrata grobne komore, što je Carter

kasnije opisao kao "strašno iskušenje za naše strpljenje". Ono što su otkrili bila je impozantna škrinja koja je skoro potpuno ispunjavala prostor. Od vrha do dna bila je obložena zlatom, a sa strane su bile umetnute ploče od sjajne plave fajanse, na kojima su bili predstavljeni tajanstveni simboli. Na sjevernom kraju komore stajalo je, između ostalog, sedam vesala. Zidovi komore, za razliku od zidova predvorja, bili su ukrašeni živopisnim prizorima i natpisima, sjajnih boja, iako su ostavljali dojam da su bili izvedeni na brzinu.

Unutar škrinje nalazile su se jedna u drugoj još tri istovjetne škrinje, samo manjih dimenzija, poput ruskih babuški, i bile su ukrašene posebnim simbolima. U trećoj od njih nalazio se golemi kameni sarkofag s poklopcem težim od sto tona. Unutar kamenog sarkofaga smještena su još tri sarkofaga, opet savršeno umetnuti jedan u drugog. Sva tri su različiti prikazi *ozirificiranog* Tut•Ankh•Amona. U trećem sarkofagu izrađenom od čistog zlata i težine gotovo sto kilograma, ležalo je mumificirano tijelo mladog faraona, sa zlatnom maskom također od čistog zlata i dragog kamenja.

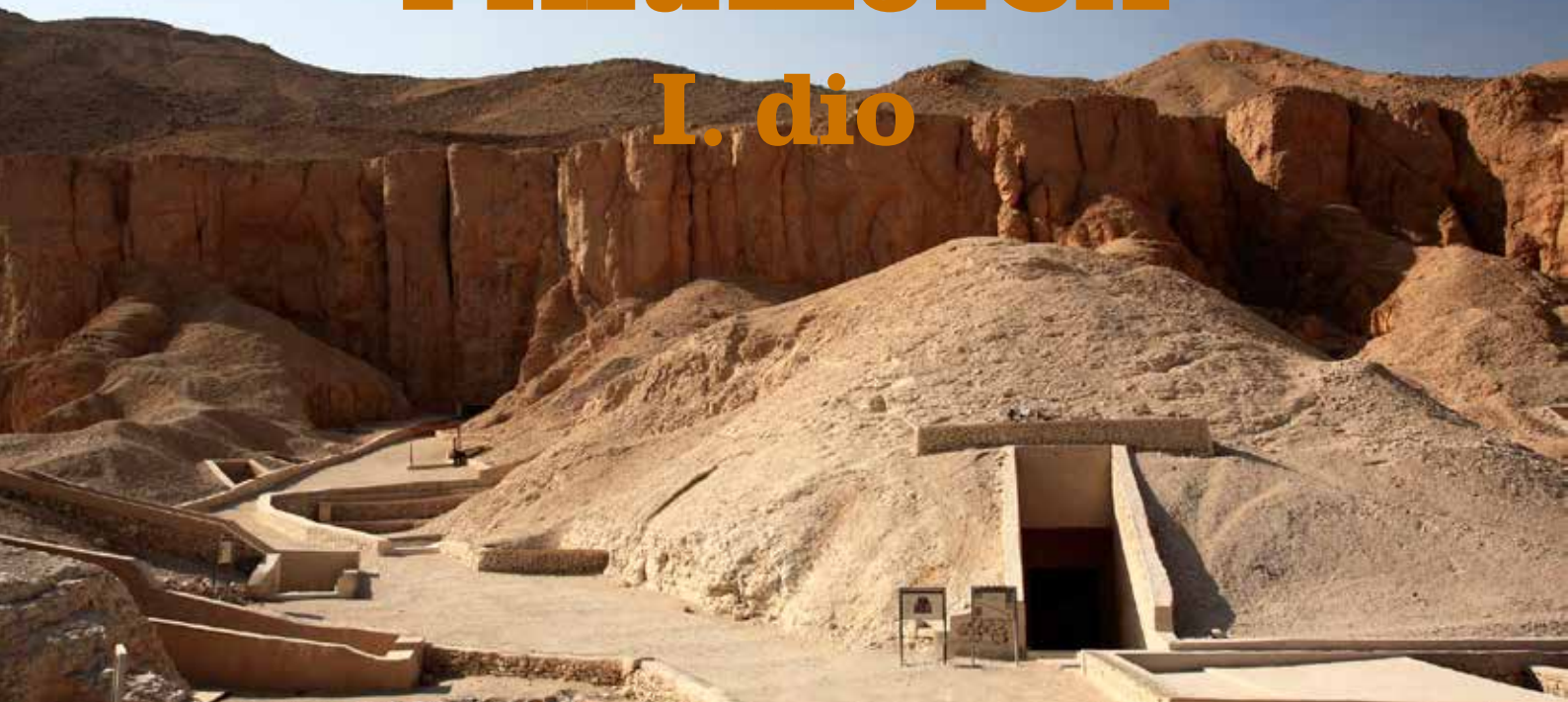
Riznica spojena s grobnom odajom bila je ispunjena fascinantnom zbirkom. Anubis u formi šakala smješten na kovčegu s nosilima kao da je neprekidno bdio nad sarkofagom, a četiri božice zaštitnički su zakrilile kanopske vaze unutar izvanredno izrađene i ukrašene škrinje.

Ova zapanjujuća zbirka, s više od pet tisuća vrhunski izrađenih simboličkih i upotrebnih predmeta, svake godine privlači milijune i milijune posjetitelja i spada među najveličanstvenije eksponate Kairskog muzeja. To je svjedočanstvo civilizacije potpuno svjesne svojih duhovnih vrijednosti i nepokolebljive ustrajnosti čovjeka koji ih je iznio na svjetlo dana.

DOLINA KRALJEVA I KRALJICA

I. dio

Naša slika svijeta i slika svijeta drevnih Egipćana u mnogome se razlikuju pa tako i odnos prema smrti. Za drevne je Egipćane postojao samo jedan život. Bio je to život duše koja je, prolazeći kroz mnoge ovozemaljske živote, spoznavala i osvještavala svoju besmrtnost. U nebeskom životu joj je bila utoliko bliža koliko ju je uspijevala na ovom svijetu izražavati i živjeti. Tako su za Egipćane i život i smrt bile dionice istoga put – postaje duše na njenom putovanju.

Stoga ne čudi da je na zapadnoj obali Nila, tamo gdje Sunce zalazi, točno nasuprot Tebe, *Grada živih*, grada hramova, biblioteka, svetišta i učilišta postojao *Grad mrtvih* – Dolina kraljeva ili *Ta Set Mat*, što u prijevodu znači *Mjesto istine*.

U Dolini kraljeva sahranjivani su faraoni i visoki dostojanstvenici iz XVIII., XIX. i XX. dinastije, odnosno iz Novog kraljevstva, razdoblja između 16. i 11. st. pr. Kr. To je ujedno i razdoblje vladavine najpoznatijih i najslavnijih faraona.

Ostali su visoki dostojanstvenici XIX. i XX. dinastije, kao i egipatske kraljice te djeca nekih faraona sahranjivani u *Dolini kraljicâ*, nekoliko kilometara južnije, gdje je dosad otkriveno preko devedeset grobnica.

Prvi faraon sahranjen u Dolini kraljeva bio je Tutmozis I. iz XVIII. dinastije.

Nažalost, od 63 dosad pronađene grobnice¹ različitih veličina i očuvanosti brojne su opljačkane i uni-

štene, za mnoge se još ne zna čije su, ali arheolozi i povjesničari ipak na temelju ostataka uspijevaju rekonstruirati svakodnevnicu Egipćana iz razdoblja od 16. do 11. st. pr. Kr., kao i doprijeti do onoga u ime čega su živjeli i umirali.

Dolina kraljeva je veliku popularnost stekla otkrivanjem grobnice faraona Tutankhamona, zasad jedine faraonske grobnice koja je bila netaknuta kada ju je Howard Carver otkrio 1922. godine.

Ovaj lokalitet je pod zaštitom UNESCO-a od 1979. g., a istraživanja i dalje traju.

Na ulazu u Dolinu kraljeva teško je povjerovati da ispod pješčanih brežuljaka postoji nešto što bi nam moglo privući pažnju. Vozeći se malim otvorenim autobusima do grobnica, nevjerica je i dalje prisutna. Ulazi u svaku pojedinu grobnicu su slični: sasvim obična vrata i stepenice koje se spuštaju i ne obećavaju puno, sve je gotovo obično, sivo, kameno i mračno. Onda kreću manje ili veće dvorane s oslikanim zidovima. Na nekima su boje tako žive, kao da su jučer nanesene. U nekima su sarkofazi i predmeti koji bude poštovanje prema toj tajanstvenoj civilizaciji. A mnoštvo simbola i religijskih tekstova sa zidova i stropova pričaju priče o dugom putovanju...

Priredila: Marta Mihić

¹Posljednja je pronađena 2005. godine.

TUTMOZIS III.

Za vrijeme XVIII. dinastije² Egipat je bio na vrhuncu ekonomske i vojne moći. Ova dinastija počinje s faraonom Ahmozismom I., a završava s Horemhebom. Tutmozis (*Toth je rođen*) III., veliki vojskovođa i osvajač, vladao je najvjerojatnije od 1490. do 1436. g. pr. Kr., iako razni izvori navode drugačija razdoblja.

Rođen je 1481. g. pr. Kr. i kao dječak rano ostao bez oca, faraona Tutmozisa II., kojeg nasljeđuje njegova žena Hatšepsut. Hatšepsut je vladala kao regent u ime Tutmozisa III., jedinog legalnog nasljednika, koji je tada imao najvjerojatnije deset godina. Neki izvori navode da je tako vladala četiri godine, a da se faraonom proglasila radi zaštite prijestolja. Postoje razne teorije o tome u kakvom su odnosu bili Hatšepsut i Tutmozis III., od onih koje podržavaju njihovo neprijateljstvo do onih koje navode da su se poštovali i imali skladan suživot u ime veće cjeline – egipatske države.

Kao mladić, Tutmozis III. pohađa vojne škole i stječe vojne vještine. Bio je izuzetno uspješan u svemu čega bi se prihvatio, imao je izraženu karizmu i dobre retoričke sposobnosti. Za njegove je vladavine uspostavljena jaka mornarica. Gradi obelisk u Karnaku i Hram bogu Sunca u Heliopolisu. Na zidovima Amonova hrama u Karnaku zapisani su detalji njegovih osvajanja. Za njegove vladavine Egipat je doživio najveću ekspanziju, pa se Tutmozisa III. u suvremenim znanstvenim spisima naziva Napoleonom drevnog Egipta.

S Hatšepsut-Meryetre dobio je sina nasljednika, Amenofisa II.

Njegova grobnica ima oznaku KV34 i nalazi se u uskoj klisuri na samom dnu Doline kraljeva. Ukopana je trideset metara ispod površine zemlje. No bez obzira na to, grobnica je, pretpostavlja se, još u antičko doba opljačkana i iz nje je izneseno sve što je imalo bilo kakvu materijalnu vrijednost. Smatra se jednom

od najimpresivnijih grobnica u Dolini kraljeva. Otkrio ju je 1889. g. francuski egiptolog Viktor Loret. U njoj je pronašao tek neke pogrebne predmete od drveta, nekoliko drvenih kipića faraona i božanstava, lončariju, kosti bika i babuna.

Dva dugačka koridora vode do predvorja čiji su zidovi ispisani sadržajem teksta iz knjige *Amduat*³ i ukrašeni sa 741 božanstvom.

Iz predvorja se ulazi u pogrebnu odaju u kojoj je smješten sarkofag. U njoj se također nalaze dva stupa i četiri bočne odaje. Sama pogrebna odaja ovalnog oblika liči na kartušu⁴, a ocrtni zidovi na divovski papirus. Slike su također iz *Amduata*. Tavanicu podržavaju dva stupa s oslikanim motivima iz knjige *Litanija Ra*. Posebnu pažnju privlači stup na kome je oslikan Tutmozis III. kao dijete koje svojim mlijekom hrani božica Izida, a iza njegovih leđa stoje tri njegove žene i kći.

Knjiga *Amduat* je podijeljena na dvanaest poglavlja i oslikana na sva četiri zida na način da su prva poglavlja oslikana na zapadnom zidu, a posljednja na istočnom. Drevni Egipćani su vjerovali da Sunce prolazi kroz podzemni svijet kada zađe na Zapadu dok se ponovno ne rodi izlaskom na Istoku. Faraoni XVIII. dinastije su ovu simboliku ocrtavali u svojim grobnicama.

Prilično oštećena mumija Tutmozisa III. pronađena je u području Doline kraljeva i hramskog kompleksa uz mumije drugih faraona XVIII., XIX. i XX. dinastije egipatske države. Sada se nalazi u Nacionalnom muzeju egipatskih civilizacija u Kairu s još devetnaest mumija egipatskih faraona koji su svoje posljednje utočište našli u državi za koju su živjeli i kojom su vladali.

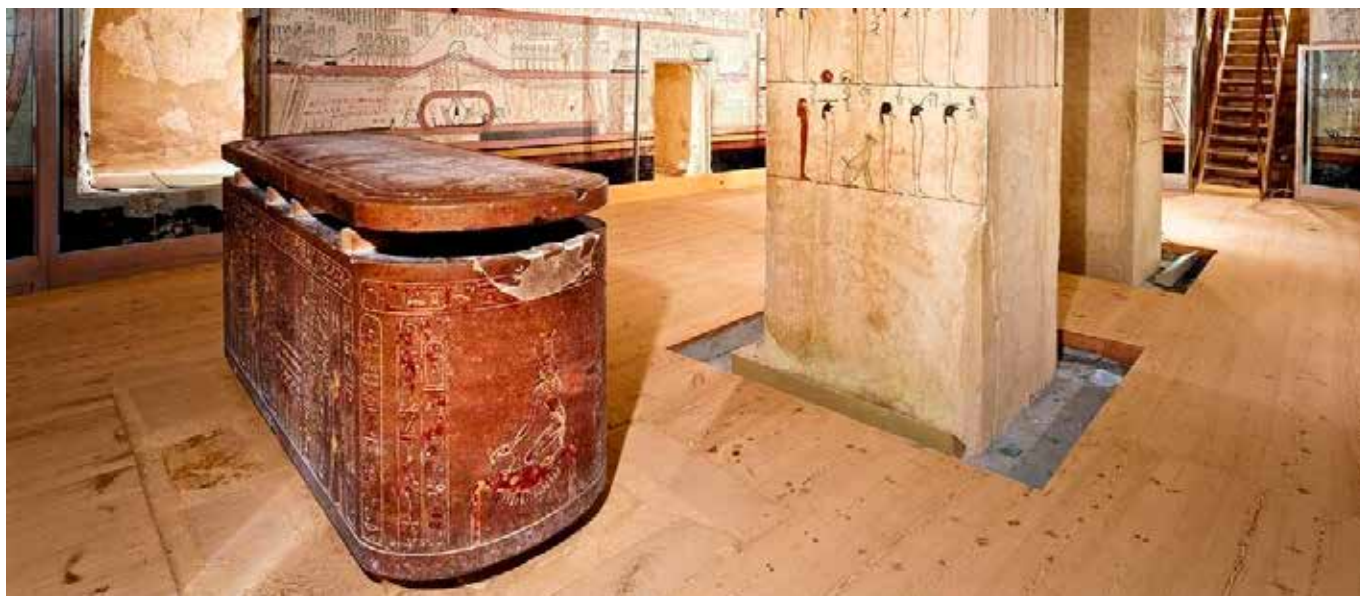
Priredio: Dragan Savović

²1549. – 1292. g. pr. Kr.

³Staroegipatski pogrebni tekst Novog kraljevstva.

Obično se prevodi kao: "Ono što je u zagrobnom svijetu", "Tekst skrivene odaje koja je u podzemlju".

⁴Ovalni okvir u koji su se na staroegipatskim spomenicima upisivala imena faraona.

HOREMHEB

Faraon Horemheb ili Haremhab, u značenju **Horus u slavlju**, vladao je najvjerojatnije dvadeset i sedam godina, od 1319. do 1292. g. pr. Kr., kao posljednji faraon XVIII. dinastije.

Na vlast je došao u ključnom i nemirnom razdoblju Novoga kraljevstva, kad je trebalo premostiti krizu izazvanu vladavinom Amenhotepa IV., koji je sebe prozvao Ehnaton, a državnu, tradicionalnu religiju štovanja boga Sunca Amona, Duha Sunca, zamijenio štovanjem Atona – sunčevog diska, vidljivog Sunca. Ehnaton je rušio i prepravljao hramove i simbole boga Amona zamjenjujući ih s Atonom, napustio je Tebu i ustoličio novi grad Tell-el-Amarnu kao novo vjersko središte. Tim snažnim otklonom od tradicije izazvao je potrese u državnim i vjerskim strukturama kraljevstva. Nakon njegove smrti kratko su vladali Smenkhkare, pa Tutankhamon, pa Ay kojeg zamjenjuje Horemheb, zapovjednik Tutankhamonove vojske.

Horemhebov primarni cilj bio je vratiti Egiptu red i sklad koji su vladali za vrijeme Amenhotepa III. Nije imao biološkog nasljednika pa je na prijestolje postavio svog vezira i bivšeg suborca Paramessua, koji je uzeo ime Ramzes I. i osnovao XIX. dinastiju Egipta.

Horemheb je, zanimljivo, imao dvije grobnice. Jedna se nalazila u Sakkari u blizini Memfisa, a druga, u kojoj je i pokopan, u Dolini kraljeva. Pretpostavlja se da je prvu dao izgraditi ne sluteći da će postati faraonom i time steći pravo da počiva u Dolini kraljeva. Imao je dvije žene i obje su sahranjene u njegovoj grobnici u Sakkari.

Horemhebova grobnica u Dolini kraljeva označena je kao grobnica KV57, a pronašao ju je 1908. g. Edward Ayrton, engleski egiptolog i arheolog, zajedno s Theodorom M. Davisom i drugim istraživačima. Ušavši u nju, zatekli su razbijene predmete, zidove, figure. Grobnica je već bila opljačkana i u lošem stanju.

Ova grobnica se po arhitekturi i uređenju razlikuje od prijašnjih iz XVIII. dinastije. Hodnici su duži, širi i viši, razgranata je i ima mnogo odaja, predvorja, prolaza, dvorana i skladišta. Po prvi su put pogrebni tekstovi i scene uklesani u zidove, dok su u ranijima oslikani. Dekoracija je na pojedinim zidovima ostala nedovršena. Umjesto scena iz pogrebnog teksta *Amduat*, po prvi put su zapisane scene iz teksta *Knjiga vrata*. Impresivan je prizor gdje Horemheb stoji ispred Izide, Ozirisa, Horsa i drugih bogova prinoseći im darove. Boje su toliko bogate i žive da je poznati egiptolog Maspero napisao: *Odmah se po ulasku u ove odaje javlja neizmjereno divljenje. Boje su još tako svježije, a igra tonova tako harmonična...* Prema riječima Arthura Weigalla: *Boje su bile izuzetno bogate i, iako je bilo toliko toga još za vidjeti, stajali smo ondje nekoliko minuta, gledajući ih s osjećajem sličnim strahopoštovanju.*

Pronašli su nekoliko drvenih slika, skulptura, figura kraljeva i božanstava, stolica, lonaca, barki i nekoliko religioznih artefakata.

Najveći predmet koji je pronađen u grobnici bio je faraonov sarkofag od crvenog granita, razbijenog poklopca, ukrašen prikazima Izide i Neftis. Davis ga je opisao kao jednog od najljepših ikad pronađenih. Moguće je da je sarkofag podupiralo šest drvenih figura božanstava, koje su bile postavljene u niše u podu.

Sadržavao je lubanju i kosti. Više ljudskih ostataka pronađeno je i u bočnim odajama. No, u grobnici je bilo zapisano, poput grafita, da je njegova mumija uklonjena radi restauracije i premještena u grobnicu Tausert i Setnakht. Pljačkaši su često pronalazili grobnice u Dolini kraljeva prije stručnjaka i tada bi sve vrijednosti pa i mumije prodali. Horemhebova mumija nije pronađena ni u grobnici Tausert i Setnakht te joj se gubi svaki trag.

Priredila: Marta Mihičić

RAMZES I.

Ramzes I. je bio osnivač XIX. dinastije. Ne zna se pouzdano kada je vladao, ali je to najvjerojatnije bilo od 1292. do 1290. g. pr. Kr. Njegovo ime znači "Ra ga je oblikovao".

Pravog imena Paramessu, ovaj faraon nije bio kraljevskog porijekla. Rođen je u uglednoj obitelji čiji korijeni potječu iz Avarisa, nekadašnje prijestolnice Hiksa. Bio je profesionalni vojnik. Faraon Horemheb ga je postavio za princa regenta još za svog života. Kao takav imao je nekoliko važnih titula: *Gospodar konja, Zapovjednik tvrđave, Nadzornik ušća Nila, Kraljev izaslanik u stranim zemljama, Kraljevski pisar, General gospodara dviju zemalja*. Zsigurno je bio osoba snažnog karaktera i čvrstog morala kad mu je Horemheb ukazao takvo povjerenje.

Kao i Horemheb, zalagao se za oživljavanje tradicionalne religije posvećene bogu Amonu.

Za vezira je imenovao svog sina Setija I., koji će ga kasnije i naslijediti. Dok je Seti I. planirao pohode na Siriju kako bi vratio nekadašnje egipatske posjede pod faraonovu vlast, Ramzes I. posvetio se graditeljskim poslovima.

Prema zapisima, vladao je manje od dvije godine, točnije godinu i četiri mjeseca. Njegovu grobnicu, KV16, otkrio je 1817. godine Giovanni Belzoni, jedan od prvih priznatih egiptologa, pustolov, talijanski inženjer i pronalazač. Dao je značajan doprinos otkivanju ne samo grobnice Ramzesa I., već i mnogih drugih od kojih je najznačajnija grobnica Setija I.

Sama grobnica Ramzesa I. jedna je od manjih i ostavlja dojam da je dovršavana u žurbi. Duga je 29 metara, a sastoji se od kratkog hodnika koji završava pogrebnom odajom. Kad ju je Belzoni otkrio, kraljeva mumija više nije bila u njoj. Čini se da ju je od pljačkaša grobnica kupio britanski konzularni agent te je splotom okolnosti završila u jednom malom

kanadskom muzeju pokraj slapova Niagare, no 2003. godine vraćena je u Egipat i sada je izložena u muzeju u Luxoru.

U grobnicu se silazi strmim stepenicama, a za razliku od nekih drugih grobnica, zidovi ovog hodnika nisu oslikani. Najprije se nailazi na granitni sarkofag na kojem je Izida s raširenim krilima. Joyce Tyldesley, britanska egiptologinja, navodi da hijeroglifi na sarkofagu nisu na zavidnoj estetskoj razini, vjerojatno zato jer su rađeni u brzini. Sarkofag je u središtu nevelike prostorije čiji su zidovi oslikani tekstovima iz *Knjige vrata*, a svi prikazi su na plavoj pozadini, kao i u Horemhebovoj grobnici. Ljepota zidnih ukrasa, kao i žive boje, ostavljaju bez daha. Na nekoliko prikaza je sam faraon između Horusa i Anubisa, a prostorijom dominira Ozirisov lik u društvu skarabeja.

Belzoni je zapisao sljedeće: *Nastavivši kroz prolaz dug trideset dva metra i širok osam, spustio sam se stubištem od devet metara i stigao do poprilično velike i dobro obojene pogrebne odaje... Pronašli smo sarkofag od granita s dvije mumije u njemu, a u kutu kip koji stoji uspravno, visok oko 2.2 metra, i lijepo izrezan od platana: gotovo je sve na njemu savršeno osim nosa.... U odaji s naše desne strane našli smo još jedan kip poput prvog, ali ne tako savršen. Bez sumnje, mora da je bio po jedan sa svake strane sarkofaga, držeći u rukama svjetiljku ili neku ponudu, pri čemu je jedna ruka ispružena u odgovarajućem položaju za to, a druga visi. Sarkofag je bio prekriven hijeroglifima koji su samo oslikani ili ocrtani, a okrenut je prema jugoistoku.*

Drveni kip koji je pronađen u grobnici sada je izložen u Britanskom muzeju u Londonu. Na zatečenim mumijama u sarkofagu prilikom otkrivanja grobnice nisu prepoznata kraljevska obilježja.

Restauracija ove grobnice završena je početkom 2021. godine. 𐀀

Priredio: David Brajić

***Ako netko u bitci pobjedi tisuću puta tisuću ljudi,
a drugi pobijedi samog sebe,
on je pobjednik nad pobjednicima.***

Dammapada